

İHTİRA BERATLARININ ULUSLARARASI SINIFLANDIRILMASI (*)

Çeviren
Doç. Dr. Akar ÖÇAL

Avrupa Konseyi tarafından yeniden düzenlenen ihtira beratlarının tasnifindeki uluslararası sistem, 1968 Eylülünde onbeş ülkede uygulanmağa başlanmıştır. Söz konusu sistem Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Japonya için de büyük önem taşımaktadır. Bu sorunları şöylece sıralamak mümkündür: Uluslararası benimsenmesi muhakkak gibidir.

Bu yazı, aşağıda belirtilen ve ilmi araştırmalar ile sanayii ilgilendiren çeşitli ilginç soruları cevaplandırmak amacıyla gütmektedir. Bu sorunları şöylece sıralamak mümkündür : Uluslararası bir sistemin benimsenmesinin sebebi nedir? Uluslararası desimal sınıflandırma (UDC) aynı rolü oynamamakta mıdır? Ulusal sınıflandırma sistemleri ulusal berat sistemlerine daha uygun değildir? Yeni sınıflandırmanın bünyesi nasıldır? Bu sınıflandırmanın devamlılığı nasıl sağlanacaktır?

I. Beratlara ilişkin mevzuatın uluslararası alanda birleştirilmesi yolundaki çalışmaları 19. asrın sonuna kadar çıkarmak mümkündür. Gerçekten, bu tarihlerde, devamlı gelişme halinde olan sanayi ilerlemesini kolaylaştırmak bakımından, bir uluslararası işbirliği zarureti kendini hissettirmişti.

Bu konudaki en önemli etaplara, 1883'de sinai mülkiyetin himayesi hakkındaki Paris Birliğinin ihdası ile Avrupa ve Amerikayı kapsayan bir Konvansiyonun akdi teşkil etmektedir. Avrupa'da, beratlarla ilişkin mevzuatın daha sıkı bir şekilde koordine edilmesi hakkındaki münakaşalar, Birinci Dünya Harbi'nden sonra, bir ortak berat ofisinin kurulması üzerine toplanmıştır.

(*) «Les brevets», *Ici L'Europe*, 1968, No: 6, s. 15-19.

Avrupa Konseyi Genel Kurulu, İkinci Dünya Harbi'nden sonra, ilk toplandığı günden beri, bir Avrupa berat ofisinin tesisini tavsiye etmektedir. Avrupa Konseyi'nin beratlar üzerinde çalışan uzmanlar komitesi, bu tavsiyeye uygun olarak, beratlarla ilişkin mevzuatın birleştirilmesi için gerekli teklifleri hazırlamakla görevlendirildi. Bu komitenin çalışmaları sonucunda üç konvansiyon akdedilmiştir. Bunları şöylece sıralamak mümkündür : Berat talepleri için öngörülen formalitelere ilişkin Avrupa Konvansiyonu, İhtira beratlarının uluslararası sınıflandırılması hakkındaki Avrupa Konvansiyonu ve İhtira beratları hukukunun bazı unsurlarının birleştirilmesine ilişkin Konvansiyon. Bu konvansiyonlardan birincisi ve ikincisi yürürlüktedir. Üçüncüsü ise henüz yürürlüğe girmemiştir, fakat bugüne kadar Avrupa Konseyi'nin 11 üyesi bu konvansiyonu imzalamış bulunmaktadır.

Beratların uluslararası sınıflandırılmasına ilişkin konvansiyon 1955'den beri yürürlüktedir. Konvansiyonca öngörülen ve uzun ve yorucu bir hazırlık çalışmasını gerekli kılan sınıflandırma sistemi ise, 1968'de yürürlüğe girmiştir.

II. Uluslararası desimal sınıflandırma sistemi (UDC), beratların ulusal sınıflandırılmasının zamanla yerini alacak olan uluslararası sınıflandırılmaya geçilmezden önce mevcut yegâne sistemdi. Bu sistemin (UDC) başlangıcı, 19. asrın sonuna kadar uzanmaktadır. UDC, halen La Haye'deki Uluslararası Dokümantasyon Federasyonunca yönetilmektedir. Bu görev, daha önceleri, Brüksel'deki Uluslararası Bibliyografya Enstitüsünce yerine getirilmekteydi. Beratların sınıflandırılmasındaki bazı ulusal sistemler öteki ülkelerde de benimsenmişti, fakat birçok halde «müstahsil» ve «müstehlik» arasında hiçbir ilişki ve düzenleme mevcut değildi. Gerçekten alman sınıflandırma sistemi, bazı ufak değişikliklerle, aralarında COMECON ülkelerinden bazılarının da bulunduğu 10 kadar ülkede kullanılmıştır. Bu sistemi kullanan ülkeler arasında sıkı bir işbirliğinin yokluğu sebebiyle, bir müddet sonra uygulamada büyük farklar ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Bununla beraber, ulusal sınıflandırma sistemlerinin, ulusal berat sistemlerinin ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı sorunu üzerinde durulabilir. Uluslararası anlaşmalarda bir değişiklik yapmak güçtür. Bu sebeble ilgililerin, berat ofislerinin ve kamunun bazı güçlükleri olan bir uluslararası sistemi arzulamalarındaki sebebi bulmak, ilk nazarda imkânsız gibi görünmektedir.

Bunun temel sebebi, «teknik durum»u, yani bir özel teknik sahada açığa vurulan bütün bilgileri öğrenmek zaruretidir. Berat ofisleri, taleplerdeki yeniliklerin tetkiki için bu bilgiye muhtaçdırlar. İlgililer talepte bulunmanın ya da özel bir teknik alanda çalışmanın yararlı olup olmadığını bilmek ihtiyacındadırlar. Şu husus kabul edilmektedir ki, bir beratın verilmesi, «uluslararası yenilik» şartına bağlanmalı, başka bir ifade ile, bir usul ya da teknikteki bir özel uygulama yalnızca ilgili ülkede değil, aynı zamanda bütün dünyada meçhul bulunmalıdır. Bu bakımdan, yalnız ilgili ülkede verilen beratların değil, aynı zamanda yabancı beratların ve ilgili sahadaki ilmi ve teknik eserlerin de göz önünde tutulması gerekli bulunmaktadır.

III. Bir ortak sınıflandırma sisteminde her sınıflandırma ünitesi (guruplar, alt guruplar), bütün ülkelerdeki bu sınıflandırma ünitesinin kapsadığı alana ilişkin hususları ihtiva edecektir. Yabancı beratlar için, hiçbir şekilde munzam sınıflandırma çalışmasını gerektirmeyecektir. Bir ortak sistem söz konusu olmazsa, herbir berat kendi ulusal sistemine göre ofislerce sınıflandırılacaktır. Bu durum, sınıflandırma için, ilgili lisana vakıf kalifiye uzmanların istihdamı zorunluğunu ortaya çıkarır. Çeşitli sistemler arasında uygunluğu sağlayacak listelerin kullanılması ekseriye istenileni veremez. Sınıflandırma işinin, bu konuda çalışan elemanlara verilmesi icabeder. Zira listelerin, sistemler arasındaki bünye farklılıkları sebebiyle, bir başka sistemdeki başlığa (rubrique) tamamen uygun bir başlığı kapsamaması söz konusu olabilir. Bu sebeble, birçok ofiste, yabancı beratların sınıflandırılması kalifiye uzmanlar yapmaktadır. Uluslararası bir sistem çalışmaları kolaylaştıracak ve rasyonelleştirecektir.

Beratlar ve teknik eserler, günümüzde, birbirinden ayrı büyük bir doküman yığını teşkil ederler. Bunlar için emin ve doğru bir sınıflandırma zorunludur. Araştırmanın mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde gerçekleştirilmesi için gayret sarfedilmelidir; zira bir sınıflandırma sisteminin varlığı bu tür bir çalışmanın mevcudiyetine bağlıdır. Ayrıca, böyle bir sistem gelecek için de gereklidir. Bunun sayesinde halk, çeşitli teknik alanlar hakkında kolayca bilgi almak imkânını bulacak, ulusal ofisler bundan fayda sağlayacaklardır. Sınıflandırma sistemleri, bugüne kadar, araştırma için istifade edilebilir yegâne vasıta teşkil etmişlerdir.

IV. Bununla beraber, uluslararası alanda kullanılmakta olan UCD sistemi yerine yeni bir uluslararası berat sınıflandırma

sisteminin hazırlanmasına hakim olan sebeplerin ne olduğu üzerinde durulabilir. Gerçekten, UCD uzun zamandanberi teknik alanda kullanılmış ve COMECON ülkeleri, bunu, bir yardımcı sınıflandırma sistemi olarak benimsemişlerdi.

Şu husus bir gerçektir ki, UCD uluslararası alanda kullanılmış, bütün teknik konularda sınıflandırma imkânını sağlamış ve yeni ihtiyaçların karşılanmasını sağlama bakımından devamlı bir gelişme göstermiştir. Fakat, UCD, özellikle 1875'de Amerika Birleşik Devletleri'nde Melwil Dewey tarafından geliştirilmiş olan sisteme dayanan kütüphane çalışmalarını gerekli kılmaktadır. Halbuki beratların sınıflandırılması, berat sisteminin özel pratik ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir. Meselâ öncelik hakkının incelenmesi ve araştırılması buna misal olarak verilebilir. Bu bakımdan, bir berat sınıflandırma sistemi teknik alanla ilgili bulunmayan hiçbir bilgiyi kapsamamalı; beratlarla ilişkin özel konuları içine almalıdır.

Bu sebeblere dayanan Avrupa Konseyi'nin beratlarla ilgili uzmanlar komitesi, beratlarla ilişkin çalışmaları kolaylaştırmak bakımından bir uluslararası sınıflandırma sisteminin benimsenmesini isabetli bulmuştur.

V. Komite, tamamen yeni bir sistemin hazırlanmasının uzun zaman istemesini göz önünde tutarak, 1954'de imzaya sunulan Konvansiyon'a, alman sistemine dayanan bir sınıflandırma şemasını dahil etmekle yetinmiştir. Konvansiyon'un 2. maddesi 1. paragrafına göre, Avrupa Konseyi'nin beratlar üzerinde çalışan uzmanlar komitesi, «uluslararası sınıflandırmanın hazırlanması bakımından çalışmalara devam etmek ve âkit taraflara, aralarından biri tarafından teklif edilecek değişiklikler hakkında kanaatını bildirmekle» görevlendirilmiştir.

Konvansiyon, halen Belçika, Danimarka, Fransa, Batı Almanya, İrlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, İsveç, İsviçre, Türkiye, İngiltere, Avustralya, İspanya ve İsrail'de yürürlüktedir.

VI. Uluslararası sınıflandırma sisteminde, âkit devletlerden hiç olmazsa birinin beratlarla ilişkin olduğunu kabul ettiği bütün unsurlar da dahil olmak üzere, malûmatın (connaissances) tamamı (8) bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerden herbiri de alt-bölümlere, sınıflara ve alt-sınıflara taksim edilmiştir. Kullanılacak sınıflandırmanın sembolü harf ve rakamlardan müteşekkil bir *kot-*

tur. İlk büyük harf *bölmelere* ilişkindir. Bunları izleyen ve iki rakamdan ibaret bulunan sayı, *sınıfları*; bu sayıyı takip eden ufak harf de alt-sınıfları temsil eder.

Uzmanlar komitesi, her türlü pratik ihtiyaca cevap verebilecek bir sınıflandırma ünitesi elde edebilmek için, alt-sınıfları daha tâli kısımlara ayırmak fikri üzerinde durmuş ve bunu gerçekleştirme görevini bir çalışma gurubuna vermiştir. Söz konusu çalışma gurubu, Fransa, Almanya, Hollanda ve İngiltere temsilcilerinden kuruludur. Öteki ülkeler bu çalışmalara arada sırada katılmakta ve Avrupa Konseyi'ne dahil olmayan devletlerle uluslararası teşekküller çalışmaları müşahitleri vasıtasıyla izlemektedirler. 1954 yılında başlamış olan çalışmalar, gurubun hazırladığı raporu uzmanlar komitesine sunduğu 1967 yılına kadar sürmüştür. Bu raporda alt-sınıflar «guruplara» ve «alt-guruplara» bölünmekte ve bunlar bir çizgi (bar) yardımı ile ötekilerden ayrılan rakamlarla ifade edilmektedirler. Konvansiyonun 3. maddesi 1. paragrafında belirtilen «semboller», böylece daha önce belirtilen kotla, gurup ve alt-guruplara ilişkin kottan ibaret olmaktadır: Meselâ «A 01 c 15/18». Çalışma gurubu, bu «genişleme»den ayrı olarak, kullanmayı kolaylaştırmak ve sistemin uygulanmasındaki birliği bağlama bakımından, bir klavuz da meydana getirmiştir.

Sistemin yapısı şu şekildedir :

A. Zaruri ihtiyaçlar. Bu bölüme tarım, beslenme, şahsi eşyalar ve ev aletleri, sağlık, spor ve oyunlar vs. dahildir.

B. Çeşitli işlemler. Bu bölüm ayırıcı ve birleştirici teknikleri, metal işlerini, baskı işlerini ve nakliye kapsamaktadır.

C. Kimya ve metallurji. Bu bölüm, meselâ (A) bölümüne giren ilaç sanayiinde olduğu gibi, öteki bölümlere giren bazı uygulamalar hariç olmak üzere, kimya ve metallurjiye dahil bulunan bütün sahaları içine almaktadır.

D. Tekstil ve kâğıt.

E. Sabit tesisler. Bu bölüme dahil olanlar inşaat ve maden sanayiidir.

F. Mekanik, aydınlatma, ısıtma, silâh, patlayıcı maddeler. Bu bölüm motörleri, pompaları, makine aksamını, aydınlatmayı, ısıtmayı ve soğutmayı, silâhları ve patlayıcı maddeleri kapsamaktadır.

G. Fizik. Bu bölüme bütün aletler (instrument), optik, hesap aletleri, ilâncılık, nükleer enerjinin tatbiki dahildir.

H. Elektrik. Bu bölüm, meselâ (A) bölümüne giren elektroterapi gibi bazı uygulamalar hariç olmak üzere, elektriğin tamamını içine almaktadır.

Bölümler 115 kısma, 607 alt-kısıma ve 44000'den fazla guruba ayrılmış bulunmaktadır.

VII. Bu kadar geniş bir külliyyatın hazırlanması uzun zamanı ve geniş personel gerektirmektedir. Çalışma gurubu, 1954'den 1967'ye kadar, yılda iki ya da üç toplantı yapmış, bu toplantılardan büyük bir kısmı onbeş gün sürmüştür. Uygulanan çalışma usulü ise şöyle idi : Bir berat ofisince herhangi bir alt-kısımın yapısı için bir teklifin hazırlanması, bu teklif hakkında öteki ofislerin kanaatlarının alınması, teklifin geldiği ofisçe bu kanaatlara ilişkin düşüncenin beyanı, toplantı esnasında münakaşa. İlk üç etap, temsilcilere, ülkelerinde ilgili sahada çalışan yetkili araştırmacılarla ilişki kurmak imkânını vermektedir. Çalışmalar Almanya, Hollanda ve İngiltere ofislerince yapılmıştır. İngilizce metin İngiltere ofisince hazırlanmış olup, Fransız ofisi temsilcileri de fransızca metnin hazırlanmasında görev almışlardır. 1966-1967 yılında, yeni icatları nazarı itibara almak, anlam belirsizliklerini uzaklaştırmak ve sistemdeki boşlukları doldurmak amacıyla gerekli çalışmalarda bulunulmuştur.

Avrupa Konseyi'nin beratlar üzerinde çalışan uzmanlar komitesinin bir tavsiyesine uygun olarak, âkit devletler, bölümleri mümkün olduğu kadar çabuk kullanmağa davet edilmişlerdir. Bazı âkit devletler bütün sembolleri kullanmağa başlamışlarsa da, büyük çoğunluğu sembolleri ancak alt-kısıma kadar uygulamışlardır. Tüm sembollerin kullanılması, genişlemenin yürürlüğünden (6) ay sonra âkit devletlerin tamamında mecburi olacaktır. Bununla beraber, icatların yeniliğinin tetkiki bakımından beratların tasnifini uygulamayan devletler için bir istisnâ hüküm mevcuttur. Bu ülkeler, Konvansiyonun 3. maddesi 2. paragrafı uyarınca, beratlar, ekstreler ve benzer belgeler üzerine sembolleri koymayacaklarını beyan edebileceklerdir. Avrupa Konseyinin beratlar üzerinde çalışan uzmanlar komitesince benimsenen bir sistemin değiştirilmesi, Konvansiyonun 2. maddesine göre, bu değişikliğin kabul edildiğinin âkit devletlere bildirilmesinden (6) ay son-

ra yürürlüğe girecektir. Fakat bunun için âkit devletlerden hiç olmazsa ikisi tarafından herhangi bir itirazın yapılmamış olması gerekir. Yasama görevinin komitede olması sebebiyle, ilgili hükümetlerin tasdik etmesi usulünün sebep olacağı gecikmelere, sistemde yapılacak genişletmelerin maruz kalmaması bu suretle sağlanmış olmaktadır.

Bununla beraber şunu belirtmek gerekir ki, uluslararası sınıflandırma yalnızca âkit devletlerce değil, aynı zamanda Konvansiyona dahil olmayan devletlerce de kullanılmaktadır. Bunlar arasında Amerika Birleşik Devletleri ve bütün Doğu Avrupa devletleri de vardır. Konvansiyonun, sınai mülkiyetin himayesi hakkındaki uluslararası Birlik üyelerine açık olması sebebiyle, söz konusu devletlerin bu Konvansiyona resmen dahil olmaları hayli kolaylaşmış bulunmaktadır.

Beratların uluslararası sınıflandırılması, her icadın tasnifini bir bütünlük içinde sağlama amacını gütmektedir. Fakat, sistemin bütün pratik ihtiyaçlara cevap verebilecek bir şekilde kullanılabilmesi için, şüphesiz günün ihtiyaçlarına göre gözden geçirilmesi icabetmektedir.

Bu kontrolün yapılabilmesi için, bir revizyon usulü öngörülmüştür. Revizyon teklifleri her beş senede bir uzmanlar komitesinin tasvibine sunulacaktır. Bununla beraber, zaruri olan acele değişiklikler, meselâ yeni tekniklerin göz önüne alınması gibi, her zaman teklif edilebilecektir.

Sınıflamayı gösteren çalışmalar fransızca ve ingilizce olarak 1968 eylülünde yayımlanmış bulunmaktadır.